

Tarikat-i Salahiye Cemiyeti

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesini imzalamıştır. Mondros Mütarekesi'nin imzalanması ile çatışmanın sona erdiğini ve mevcut topraklarını elde tutacağına inanan Osmanlı yönetimi, bu düşüncesinde yanıldığını kısa zamanda anlamıştır. İtilaf Devletleri, Mütarekenin 7. ve 24. maddelerine dayanarak Osmanlı topraklarını işgal etmeye başlamıştır. Nitekim 13 Kasım 1918'de İstanbul'a gelen müttefik donanması Osmanlı yönetimini kontrol altına almış, İngilizlerle Fransızlar, Güneydoğu Anadolu'yu ve Çukurova'yı ele geçirirken İtalyanlar Antalya'yı işgal etmiştir. 15 Mayıs 1919'da Yunanistan tarafından İzmir'in işgali ve bu işgal sırasında vali ve kolordu komutanının teslimiyetçi tutumları, kent kısa zamanda Yunan kontrolüne girmesine ve çok sayıda asker-sivilin öldürülmesine yol açmıştır. İzmir'in işgali ülkenin her köşesinde büyük bir tepki ile karşılanmıştır. Yurdun her köşesinde protesto mitingleri düzenlenmiş, gösteriler yapılmış ve işgali kınayan telgraflar çekilmiştir. İzmir'de ve Batı Anadolu'da yaşanan olumsuzluklar, Türk halkının ulusal mücadeleye katılımını arttırmıştır.

Mondros Mütarekesi sonrasında gelişen işgallere karşı Osmanlı Hükümetinin sessiz kalması Anadolu'da örgütlenmenin yolunu açmıştır. Bu örgütlenmenin askeri kanadını dağınık da olsa Kuvayı Milliye oluştururken, siyasi nitelikli mücadele ise Müdafaa-ı Hukuk Cemiyetleri yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu cemiyetler halkın direnişe katılması için çalışmalar yapmıştır. Buna karşın Anadolu hareketine karşı olan ve teslimiyetçi politika izleyen cemiyetler de kurulmuştur. Bu cemiyetler, Anadolu'da ortaya çıkan Millî Mücadele hareketini bir İttihatçı hareketi olarak düşünmüş ve Kuva-yı Milliye'yi eşkiya diye nitelendirmiştir. Anadolu hareketine karşı çıkan cemiyetlerden bir tanesi de İlâ-yı Vatan Cemiyeti'dir.

İlâ-yı Vatan Cemiyeti, Padişah Mehmet Vahdettin'in izniyle İstanbul, Letafet Apartmanı'nda 19 Kasım 1919'da kurulmuştur. Cemiyetin kurucusu Şerif Yahya Adnan Paşa olarak görünmesine rağmen asıl kurucusu Kiraz Hamdi Paşa'dır. Kiraz Hamdi Paşa, Yahya Adnan Paşa'yı ön plana çıkararak cemiyeti kurdurmuştur. Saltanat ve hilafet yanlısı olan bu cemiyetin en önemli özelliği, Kuva-yı Milliye'ye karşı olması ve kurtuluşun İngilizlerin desteğiyle gerçekleşeceğini savunmasıdır. Bu nedenle Anadolu hareketini İngilizlere şikâyet etmişler ve bu hareketin İngiltere devletine zarar vereceğini belirtmişlerdir; ancak İlâ-yı Vatan Cemiyeti'nin, ülkede gereken etkiyi gösterememesi üzerine Millî Mücadele hareketine karşı olan tüm fırkaları birleştirmek amacıyla İlâ-yı Vatan Cemiyeti'nin gizli bir yeraltı uzantısı şeklinde yapılanan Tarikat-i Salahiye Cemiyeti devreye sokulmuştur.

Tarikat-ı Salahiye Cemiyeti, İlâ-yı Vatan Cemiyeti'nden yaklaşık bir yıl sonra 19 Eylül 1920 tarihinde Letafet Apartmanı'ndaki İlâ-yı Vatan lokalinde; Kiraz Hamdi Paşa, Yahya Adnan Paşa, Arap Asım, Darendeli İsmet, Ahmet Rasim, Avni Hoca gibi kişiler tarafından kurulmuştur. Kiraz Hamdi Paşa, cemiyeti bir tarikat yapılanması şeklinde örgütleyerek üyelerine dini rütbeler dağıtmış ve bu cemiyetin İslam milletlerini, İslam saadeti altında birleştirmek için kurulduğunu ifade etmiştir.

Tarikat-i Salahiye'nin Nizamnamesi incelendiğinde cemiyetin bir tarikat yapılanması şeklinde olduğu açıkça görülmektedir. Cemiyetin nizamnamesine göre cemiyette en büyük paye Hilafet-i İslamiye'ye verilmiştir. Ondan büyük mertebe yoktur. Halifeye, Üstad-ı Azam ve Halife-i Mufahham denilmiştir. Tarikat-i Salahiye'nin Piri, Padişah Mehmet Vahdettin olarak kabul edilmiş ve kendisine "Gavs-ı Azam" unvanı verilmiştir. Cemiyetin Meclis örgütlenmesi, yönetim kadrosu hiyerarşik bir sistemle "Kırklar", "Yediler" ve "Üçler" şeklinde belirlenmiştir. Cemiyeti yöneten meclisin adı "Kırklar Meclisi"dir. Bu meclisin üzerinde "Yediler Meclisi" ve onun üzerinde de kesin kararların verildiği "Üçler Meclisi"

bulunmaktadır. Bu teşkilata “Rical El Gaib” veya “Süeda” denilmiştir.

Tarikat-i Salahiye’de dokuz mertebe bulunmaktadır ve her bir mertebenin üyeleri sadece bir üst sınıfın üyeleri tarafından tanınır. Her üç sınıf, bir mertebe oluşturur. Bu mertebeler; Salah-ı Hal, Salah-ı Nefs ve Salah-ı Tam’dır. Salah-ı Hal mertebesi; Hadim, Mürşit ve Sai’lerden, Salah-ı Nefs mertebesi; Kâşif, Vakıf ve Arifler’den, Salah-ı Tam mertebesi; Muallim, Muhakkik ve Mürşit veya Şeyhler’den oluşmuştur. Tarikat-i Salahiye’nin yolunda olan kişi, bir mertebedeki görevini bitirmeden diğer mertebeye geçemez. Salah-ı hal sınıfına mensup olanlara demirden, salah-ı nefis sınıfına bakırdan ve salah-ı tam sınıfına nikelden alametler verilmiştir. Nizamnamede Cemiyetin özel gününün 9. ayın 19’u olduğu belirtilmiştir. Kuruluşunu takip eden her Eylül ayının 19. günü cemiyet üyeleri toplantıya davet edilerek, cemiyetin yıllık faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiştir. Cemiyet üyelerine “Salih”, tümüne ise “Süleha-yı Ümmet” denilmektedir.

Tarikat-i Salahiye üye sayısını arttırabilmek için örgütlenmeye oldukça önem vermiştir. Ancak üye kabulü için belirli kıstaslar mevcuttur. Cemiyete katılacak kişi öncelikle Müslüman olmalıdır. Bununla birlikte mezhep ve ırk farklılıkları üyelik için engel teşkil etmez. Cemiyete katılacak kişinin iyi ahlaklı olması, boş konuşmaması, yalan söylememesi gerekir. Cemiyete rehbersiz, kefilsiz girilemez, girildikten sonra çıkılamaz. Tarikat-i Salahiye’ye katılmasına karar verilen kişi için Muamele-i Tesdiye adı verilen bir tören düzenlenir. Tarikat-i Salahiye’ye katılacak üye Rehber (Delil) vasıtasıyla zaviyeye getirilir ve şeyhin önünde kendisine yemin ettirilir. Kişi yeminini tamamladıktan sonra ise zaviyede bulunanlarla birlikte ayin yapılır. Ayinin ardından kişinin bilmesi gereken işaret ve cemiyet sırları kendisine öğretilir. Son olarak ise tebrik merasimi yapılır ve burada yeni üyeye uhuvvetname verilir.

Tarikat-i Salahiye Cemiyeti kurucusu Kiraz Hamdi Paşa, cemiyetin amacını, İslam dünyasının kurtuluşuna çalışacak “İslam farmasonluğu” olarak tanımlamış ve bu tabiri bizzat kendi kullanmıştır. Buna göre öncelikle İslam dünyasındaki problemleri ortaya çıkarmak gereklidir. Bunun için de her yıl İslam ülkelerinin temsil edildiği bir kongre düzenlenmelidir. Yapılacak olan bu kongrelerin İslam birliğinin sağlanması için önemli bir adım olacağını iddia etmişlerdir. Halifenin siyasi ve dini önemi üzerinde duran cemiyet, halifelik kurumunun çevresinde toplanıldığında Müslümanlar arasındaki ayrımın ve çıkar kavgalarının sona ereceğini savunmuştur. Buna göre İslam âleminin kurtuluş yolu İttihad-ı İslam’dır. Cemiyet, İttihad-ı İslam düşüncesine vurgu yapmasına rağmen İngilizci bir politika izlemiştir.

Tarikat-i Salahiye Cemiyeti, cemiyet nizamnamesinde cemiyetin amacının, hilafeti korumak ve yabancı işgallere karşı Müslüman dünyasını uyandırmak, İslam dünyasının kuruluşuna çalışmak olduğunu açıklamıştır. Ancak cemiyet, gizli ve siyasi faaliyetlerde bulunarak Anadolu’da gelişen milli mukavemeti kırmayı hedeflemiştir. Bu amaçlarla Kiraz Hamdi Paşa, önce Afganistan, İran, Mısır gibi ülkelerin de içerisinde olacağı bir İslam birliği kurma düşüncesini Dağıstan Hükümet Reisi General Mehmet Mikail Halilof’la paylaşmış ve Halilof’u bu birliğe davet etmiştir. Bunun yanında Halilof’a 1921 ilkbaharında üç yüz bin lira karşılığında Çerkes, Dağıstanlı ve Gürcülerden oluşan bir süvari fırkası kurması için başvurmuştur. Kiraz Hamdi Paşa, Halilof’a cemiyetin adını İttihad-ı İslam olarak bildirmiştir. General Halilof, İslam dünyasının yararına olacağını düşündüğü bu birliğe üye olmuştur; ancak üye olduğu birlik aslında Tarikat-i Salahiye Cemiyeti’dir. Kiraz Hamdi Paşa, Halilof’a Padişah Mehmet Vahdettin’in, Mustafa Kemal Paşa ile görüşüşte aralarının açık olduğunu fakat perde altından iş birliği yaptıklarını söylemiş ve bu şekilde Halilof’u yanına çekmeyi başarmıştır. Kiraz Hamdi Paşa’nın söylediklerine inanan Halilof, cemiyetin birçok toplantısına katılmış ve Rusya’dan bu teşkilat için çok fazla Müslüman geleceğini belirtmiştir; ancak Halilof ile geliştirilen bu ilişkiye rağmen Kiraz Hamdi Paşa’nın hayali gerçekleşmemiştir.

Cemiyet üyeleri arasında Anadolu'daki birçok tarikat şeyhi ve Bektaşiler de yer almıştır. Kiraz Hamdi Paşa, Arnavutların desteğini almak için İstanbul'daki Arnavut binbaşılarının yardımını istemiş ve bu amaçla Polis Müdürü Tahsin'le beraber çalışmıştır. Polis Müdürü Tahsin Bey, Arnavut kökenli bir kişi olup Türk düşmanlığı, Kuva-yı Milliye aleyhtarlığı ve Arnavut milliyetçiliği yapmıştır. Tahsin ve Kiraz Hamdi Paşa arasındaki ilişkiler Tarikat-i Salahiye Cemiyeti'nin içerisine bilgi almak amacıyla sokulmuş olan Topal Tevfik Baba'nın faaliyetleri sayesinde açığa çıkmıştır.

Cemiyet, Millî Mücadele yıllarında Millî Mücadele hareketini başarısızlığa uğratmak amacıyla Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın etrafında kümelenmiş olan İngiliz Muhipleri Cemiyeti ile iş birliği içerisinde olmuştur. Tarikat-i Salahiye Cemiyeti, İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin kuruluşundan yaklaşık bir yıl sonra kurulmuş olmasına rağmen bu kuruluşlara mensup olan üyeler ve cemiyetler arasındaki amaçlar aynıdır. İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin İttihat ve Terakki, Millî Mücadele, Kuvâ-yı Millîye düşmanlığı ve İngiliz taraftarı bir politika takip etmesi Tarikat-i Salahiye Cemiyeti ile İngiliz Muhipleri Cemiyeti'ni kader ortaklığına götürmüştür. Nitekim Tarikat-i Salahiye Cemiyeti'nin kurucusu olan Kiraz Hamdi Paşa'yı bu cemiyet içerisinde de görmekteyiz. Cemiyetin, 25 Mayıs 1919'da ilan ettiği yönetim kurulunda Kiraz Hamdi Paşa İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin ikinci başkanı olmuştur. İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin kurulmasından sonra ortaya çıkan Hürriyet ve İtilaf Fırkasındaki ayrışmalar İngiliz Muhipleri Cemiyeti'ni de birbirine düşürmüş ve cemiyet 9 Eylül 1921 tarihinde İla-yı Vatan'ın genel merkezinde bir toplantı yapmış ve Sait Molla'ya karşı Miralay Sadık, Gümölcineli İsmail'in oluşturduğu grup idare heyetini düşürerek yeni bir kurul seçmişlerdir. Mutedil Hürriyet ve İtilaf grubundaki Mustafa Sabri ve Sait Molla 6 Ekim 1921'de bu toplantıyı hileli sayarak yeni bir kongre yapmışlardır. Kiraz Hamdi Paşa, bu sıralarda Tarikat-i Salahiye içerisindeki faaliyetlerine hız verdiği için yönetim kurulunda yer almamıştır. Ancak İngiliz Muhipleri Cemiyeti hakkında bilgi almayı da ihmal etmemiştir.

Tarikat-i Salahiye Cemiyeti, Nigehban Cemiyet-i Askeriyesi, Kuvâ-yı İnzibatiye ve Kızıl Hançer Cemiyeti gibi cemiyetlerle iş birliği yapmış ve Tarikat-i Salahiye Cemiyeti'ne mensup bulunan pek çok kişi bu cemiyetlerde de yer almıştır. Örneğin, Kiraz Hamdi Paşa, Nigehban Cemiyet-i Askeriyesi'nin kurucuları arasındadır. Tarikat-ı Salahiye Cemiyeti'nin Cumhuriyet dönemi içerisinde yıkıcı faaliyetlerde bulunan üyelerinin çoğu da Kuvâ-yı İnzibatiye içerisinde görev yaparak Millî Mücadele hareketini engellemeye çalışmışlardır.

Tarikat-i Salahiye Cemiyeti'nin iş birliği yaptığı cemiyetlerden birisi de Anadolu Osmanlı İhtilal Komitesi'dir. Yunanistan, 26 Ağustos 1922 tarihinde Büyük Taarruz'da aldığı yenilgi üzerine, Türkiye üzerinde planlarını gerçekleştirebilmek için kendilerine yardım eden Rumların dışında Ankara Hükümeti'ne muhalif olan ve Yunanistan'a sığınan grupları da kazanmaya çalışmıştır. Bu grupların önemli bir kısmını Millî Mücadele sırasında büyük yararlılıkları dokunan ancak Ankara Hükümeti'nin düzenli orduya geçmesine karşı çıkarak isyan eden Çerkez Ethem, Eşref ve çevresindeki kişiler oluşturmuştur. Yunanistan, Ankara Hükümeti'ne karşı oluşan bu muhalifleri kullanarak onlara birtakım çeteler, teşkilatlar kurdu muştur. Bu oluşumlar Ege Adaları'ndan Anadolu sahillerine karşı taarruzlarda bulunarak çetecilik faaliyetleri yapmaya başlamışlardır. Ankara Hükümeti bu komitenin faaliyetlerinden 1923 yılında komiteye ait bazı beyannamelerin ortaya çıkmasıyla haberdar olmuştur. Buna göre İstanbul daha işgal altındayken Anzavur'un oğlu Kudret'in bir çete ile beraber Anadolu Osmanlı İhtilal Komitesi'ne ait bazı bildirimler dağıttığı görülmüştür. Bu bildirimlerde Anadolu halkına karşı birçok hitap ve nasihatlerden sonra Anadolu Osmanlı Komitesi'nin işe başladığını belirterek, ahaliden her kim Ankara Hükümeti'ne vergi verir, askerlerini kabul eder veya asker toplarsa ihtilal kumandanları tarafından mesul edileceği belirtilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda Anadolu Osmanlı İhtilal Komitesi'nin Anadolu'daki Tarikat-i Salahiye Cemiyeti ile ilişkileri olduğu ve Yunanistan'daki Eşref, Ethem gibi kişilerin cemiyet içerisinde bulunan, Dahiliye Eski Bakanı Mehmet Ali'nin kardeşi Kemal Bey ve özellikle Çerkez Nazmi Paşa ile irtibatla

oldukları, mektuplaştıkları ve halkta infial yaratmaya çalıştıkları görülmüştür. Ayrıca Çerkez Ethem'in Romanya'ya gittiği zaman Tarikat-i Salahiye Cemiyeti'ne üye olduğu da ortaya çıkmıştır. Anadolu Osmanlı İhtilal Komitesi'nin içerisinde yer aldığı haberleşme ve çete faaliyetlerinin artması üzerine TBMM Hükümeti 7 Mayıs 1923'te bir kararname hazırlamıştır. Kararnameden sonra Anadolu Osmanlı İhtilal Komitesi'ne bağlı çetelerin faaliyetlerine karşı önlemler alınmış ve bir kısım çete mensubu çatışmalarda öldürülmüş bir kısmı ise yargılanmış veya idam edilmiştir.

Tarikat-i Salahiye Cemiyeti, Mekke Emiri Şerif Hüseyin'in hilafeti kazanma ve kendi adına Arabistan'da hutbe okutmak gibi teşebbüslerinden dolayı bir Arap birliği vücuda getirerek İstanbul'daki hilafet makamının devam etmesini sağlamak, halifeliği güçlendirmek ve İslam Birliği projesini gerçekleştirmek için milli ordunun İstanbul'a girmesinden yaklaşık bir buçuk ay önce Yahya Adnan Paşa'nın başkanlığında Şark Kongresi adında bir Şürefa Kongresi düzenlemiştir. Bu kongrede Erzurum eski milletvekili Hüseyin Avni, Kara Vasıf, Kara Kemal, Mersinli Cemal Paşa, eski Hicaz Polis Müdürü Hacı Refik Bey 'in yanında, Yahya Adnan Paşa, Şerif Zeyd, Şerif Ali Bey ve bir de Şerif Haşim Bey, Harp kabilesinin şeyhi Ulyanülcebri, Emir Mesut ve diğer bazı şürefa da bulunmuştur. Kongrede alınan kararlara göre Şerif Hüseyin tahtından uzaklaştırılacak, halifelik makamı güçlendirilecek ve böylece bir İslam Birliği oluşturulacaktır.

Millî Mücadele zaferle sonuçlandıktan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1 Kasım 1922 tarihinde saltanatı kaldırmıştır. Padişah Vahdettin 17 Kasım'da İngiliz zırhlısı ile Malta'ya ve bir süre sonra İtalya'daki San Remo şehrine gitmiştir. İstanbul'un İngilizler tarafından boşaltılmasından sonra ise Kiraz Hamdi Paşa ve Tarikat-i Salahiye Cemiyeti'nin asıl yöneticileri yurtdışına kaçmışlardır. 1923 yılında Romanya İngiliz postanesi kanalıyla İstanbul'daki cemiyet üyeleri ile ilişkilerini sürdürmüştür. San Remo'da Mehmet Vahdettin'in başkanlığı altında toplantılar yapılmış ve verilen kararlar sonucunda cemiyet daha şiddetli faaliyetlere geçmiştir. Çalışmalarını, 1921 Teşkilat-ı Esasiyi yıpratmak suretiyle Cumhuriyeti yıkmak, hanedan ile Milli Mücadele boyunca düşmanla işbirliği yaptıkları için yurt dışına sürülen ve "Yüz Ellilik" olarak adlandırılan kişilerin ülkeye girip yönetime yeniden el koymalarını sağlamak üzerine toplamışlardır. Bu nedenle San Remo'dan başka Köstence, Atina, Selanik, İskeçe, İskenderiye, Halep ve Bağdat'ta merkezler kurmak için girişimlerde bulunmuşlardır. İçeride ise İstanbul, İzmir, Antalya ve çevreleriyle doğu illerini de faaliyet alanı olarak seçmişlerdir. Bunun dışında cemiyetin kurucusu olan Kiraz Hamdi Paşa yurtdışındaki üyelerle de sürekli görüşerek seyahatler yapmıştır. Bu seyahatlerdeki amacı yurtdışındaki muhaliflerle bir araya gelerek kırıncılıkları gidermek, başlıca muhalif grupları bir çatı altında toplamak ve Cumhuriyet idaresi hakkında olumsuz propagandalar yaptırmak ve Türkiye aleyhine toplantılar düzenlemektir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 3 Mart 1924 tarihinde çıkardığı kanunla halifelik makamını kaldırmasından sonra cemiyet üyeleri, bu sefer de hilafet kurumun yeniden ihdası için çalışmalara başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin şer'i hükümlere göre yönetilmesini sağlayarak, halifeyi saltanatın başına getirmeyi amaçlamışlardır. Cemiyetin nizamnamesinde gayrimüslimlerin cemiyete üye olamayacağına dair bir madde olmasına rağmen sözde İslam unsurunun menfaat ve hayrına çalışmak iddiasında bulunan bu cemiyete özel merasim ile pek çok gayrimüslim de kabul edilmiştir. Aslında bu olay cemiyetin gayrimüslimleri yurtdışı bağlantıları olarak kullandıklarını, amaçlarının İslam menfaatlerine hizmet olmadığını göstermektedir.

Tarikat-i Salahiye Cemiyeti'nin yöneticileri 1924 yılından itibaren merkezi Macaristan'da bulunan "Distol" adındaki hayvan ilacı müessesesi vasıtasıyla ilacın satışını elde etmişler ve köylerdeki koyun hastalığını bahane ederek Anadolu'da geniş sahalar içinde köyden köye dolaşarak halkı Cumhuriyet aleyhine kıskırtmışlar, Padişahın geri gelmesi düşüncesine sevk etmek için propaganda faaliyetlerine girişmişlerdir. Cemiyet üyeleri halk arasında "Ankara

Hükümeti'ni devirmek, hilafet ve saltanatı yerleştirmek ve dağılmaya yüz tutan İslamiyet'i kurtarmak amacıyla Vahdettin'in başkanlığı altında İstanbul'da, Arabistan'da, Mısır'da şubeler bulunduğu ve cemiyete dahil olacak her ferdin İslamiyet fedaisi olduğu ve cemiyete dâhil olabilmek için birtakım merasimlere tabii tutulduğunu, cemiyetin gizli tutulması ve cemiyet hakkında asla bilgi verilmemesi gerektiği bu cemiyete yeminle dâhil olduğu birçok eski paşanın ve saltanat üyelerinin bu cemiyete dâhil olduklarını" anlatarak halkı kendilerine çekmeye çalışmışlardır. Bu sırada Şubat 1925'te Şeyh Sait İsyanı çıkmış ve doğu vilayetlerinde sıkıyönetim ilan edilmiş, böylece Şark İstiklal Mahkemesi kurulmuştur. Şeyh Sait İsyanı'nın ülkenin her tarafına yayılmasına yardımcı olmak amacıyla çaba harcayan Tarikat-i Salahiye Cemiyeti, İstanbul zaviyelerinde, Anadolu'da karışıklık çıkarmak için propaganda faaliyetlerini artırmıştır. Ayrıca harp planı da hazırlayarak büyük devletlerin isyana destek vermesini istemiştir. Sonuçta Cemiyetin gizli faaliyetleri, yöneticilerinin Şeyh Sait İsyanı'na katılması ve destek vermesi ile ortaya çıkmıştır.

Şeyh Sait İsyanı'nın çıktığı bu dönemde Anadolu'da Distol ilacı satmak bahanesiyle dolaşan İstanbullu Süvari Mülazımlarından Osman Daver, İhtiyat zabitlerinden Nuri, Antalya Fenar İdaresi memuru Piyade Yüzbaşılığından emekli Nihat Efendiler hakkında şüpheli hareketleri nedeniyle yakalama kararı çıkmıştır. İlk olarak Osman Daver, Konya'da yakalanmıştır. Araştırma sonucunda Distolcülerin üzerinden çıkan mektuplar, bunların gizli bir cemiyet hesabına çalıştıklarını ortaya çıkarmıştır. Yurt dışında Türkiye'nin varlığına karşı birleşmiş pek çok cemiyet, tarikat ve karşı hareketler olduğu bilindiği için öncelikle Osman Daver ve Nuri'nin bunlardan hangisine mensup olduğu konusunda bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda bu cemiyetin Tarikat-i Salahiye Cemiyeti olduğu, 1923 yılı itibarıyla bu cemiyetin tekrar faaliyete başladığı anlaşılmıştır. 26 Aralık 1923 tarihinde çıkarılan genel af yasası da cemiyet üyeleri için bir fırsat oluşturmuştur. Bu yasa ile zorunlu ikamet cezasına çarptırılan kişilerin cezalarında indirimle gidilmiş ve bu kişiler şehirler arasında yolculuk yapabilmeye başlamıştır. Böylece Anadolu'da karışıklık çıkararak halkı Cumhuriyet idaresine karşı kışkırtmaya çalışmışlardır.

Ankara İstiklal Mahkemesi, bu gizli fesat hareketinin başlangıcından yani 1920 yılından itibaren bütün aşamaları ele geçirilen yüzlerce belge üzerinde inceleme yapmıştır. Mahkeme konu hakkında birçok kişiyi yargılamış ve çeşitli cezalar vermiştir. Yargılanan kişiler arasında distol ilacı satarak halkı kışkırttıkları kesinleşen 11 kişi idam edilmiştir. İdam kararlarının uygulandığı 16 Ağustos günü Kılıç Ali Bey, Tarikat-i Salahiye Cemiyeti duruşmaları hakkında bilgi vermiş ve ülkeyi felakete sürükleyecek her engelin önünde duracaklarını açıklamıştır.

Ankara İstiklal Mahkemesi'nin yargılamaları ve 15 Ağustos 1925 tarihli kararından sonra, İla-yı Vatan Cemiyeti'nin yer altı uzantısı olarak kurulan Tarikat-i Salahiye Cemiyeti'nin varlığı böylece son bulmuştur.

Sebile YILDIZ AYBAK

KAYNAKÇA

Birinci, Ali, **Hürriyet ve İtilaf Fırkası II. Meşrutiyet Devrinde İttihat ve Terakki'ye Karşı Çıkanlar**, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1990.

Çukurova, Bülent, M.M, **Grubu Haberalma Raporlarında Grup Faaliyetleri ve Bazı Zararlı Cemiyetler**, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1989.

Efe, Ahmet, **Efsaneden Gerçeğe Kuşçubaşı Eşref**, İstanbul: Bengi Yayınları, 2007.

Halıcı, Şaduman, "Yüzellilik Bir Muhbirin Portresi: Yaver-i Has Kiraz Ahmet Hamdi Paşa Nam-ı Diğer Hamdi

Zeza", **Belgi**, 2/20, (2020): 2343-2364. DOI:[10.33431/belgi.749967](https://doi.org/10.33431/belgi.749967)

Soyak, Hasan Rıza, **Atatürk'ten Hatıralar**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2022.

Tunaya, Tarık Zafer, **Türkiye'de Siyasi Partiler Mütareke Dönemi 1918-1922**, Cilt II, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015.

Yıldız Aybak, Sebile, **Tarikat-i Salahiye Cemiyeti**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2024.

Arşiv Kaynakları

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı -Ankara

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi (TİTE) -Ankara

08/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/tarikat-i-salahiye-cemiyeti/?pdf=7502> adresinden erişilmiştir